

SLG CELJE

Hlapčevanje v sodobni preobleki

Sodobno hlapčevstvo je vpeto v vse pore sodobnega časa zrcali nova, predelana verzija dramske klasike. Tokrat s kamero v roki, ki brutalno odstira dvoličnost ... Ne le v učiteljskih vrstah

Rozmari Petek

SLG Celje, ki si je za letošnjo sezono izbralo dela Ivana Cankarja, bo po uprizoritvah njegovih pripovednih del in poezij jutri na oder postavilo Cankarjevo dramsko delo Hlapci. A tudi to bo, kot prejšnje igre, precej predelano in postavljeno v sodobnost. Režiser in soavtor besedila Jan Krmelj je naslovu dodal pojasnilo dokumentarec za prihodnost. "Cankar je v Hlapcih uspel na za takratni čas zelo dobeseden način zajeti politično dinamiko in nasilje, ki se je nekako zalézlo v sistem. Preko tega se je odprlo vprašanje, kaj pomeni fenomen hlapčevanja, kaj pomeni fenomen uklanjanja ukazom nekih pozicij moči in posledično sledenje nekim silnicam z oportunističnih vidikov. Kaj poganja željo po prilagajanju, po uklanjanju hrbtov brez kritične refleksije," izpostavlja režiser, ki prvič režira v Celju.

Cankarjevo dramo je Krmelj postavil v sodobno srednjo šolo in v leto 2026. "Profesor zgodovine Ivan Jerman v šoli snema dokumentarec o percepciji Cankarja in Hlapcev. Ima idejo, da bi nekaj prizorov iz Cankarjevega dela njegovi kolegi posneli," ogrodi zgodbe opisuje Krmelj. Jermanu (igra ga Lovro Zafred), ki je v originalu zelo osamljen, zapostavljen junak, so dodali sogovornico, ki so jo poimenovali Lojzka Kalandar (upodobi jo Mojka Končar). "Združuje dva Cankarjeva lika - Lojzko, ki je v originalu nedefinirano naklonjena Jermanu, in kovača Kalandra, ki je predstavnik bolj revolucionarne sile. Pri nas smo ju združili v eno osebo, ki je enakovredna Jermanu, torej še ena revolucionarka v tej šoli. Skupaj snemata dokumentarni film o Hlapcih. Vmes so državnozborske volitve, na katerih zmaga radikalno konservativna stranka. Celotni učiteljski zbor se prilagodi ideji nove vlade, ki pa začne izvajati zelo radikalne ukrepe in prepovedovati temeljne vsebine, ki smo si jih v 21. stoletju izborili, da lahko o njih govorimo,"

pojasni režiser.

Drama sovпада z volitvami. Naključje ali ne?

"Seveda je bilo takoj jasno, da bo predstava padla v ta predvolilni čas, ki ga Hlapci opisujejo," nadaljuje direktor SLG Celje Miha Golob. "Tako pač je, naključja se v umetnosti dogajajo, hote ali pa nehote. So odraz tega nekega umetniškega razmisleka, ki reflektira stvarnost, o kateri piše že Cankar v predgovoru oziroma uvodu v Hlapce. Zdi se mi, da naša ekipa zelo dobro povzema spolitiziranost družbe, ki se kaže v vseh porah, in pokaže umanjkanje kritične misli. Že Cankar se ukvarja z učitelji, verjetno ne naključno, saj predstavljajo neko jedro, vstop v družbo," dodaja Golob.

Pomenljiv je tudi podnaslov Vaja v poslušnosti, "ki aludira na pomembnost kritične misli v kateremkoli času, ne samo takrat, ko je neka politična ali kakšna drugačna kriza. In da je izobrazba, ki naj bi jo kolegi v prvi vrsti predajali mlajšim generacijam, ključna podlaga za to, da smo vsi, še predvsem pa mladi zmožni kritične misli, da se lahko odločajo s svojo glavo, ne pa samo sledijo neki ideologiji," opisuje soavtorica priredbe besedila in dramaturginja Lučka Neža Peterlin.

"Igram Anastazijo Komar, profesoricu slovenščine, ki začne zagovarjati bolj radikalno konservativna stališča. Gre za predstavniško sklopa ljudi v družbi, ki niso nujno v principu skrajno desni ali skrajno levi. Morda je problem ravno v tem, da nimajo dovolj izoblikovanega političnega stališča in so zaradi tega dovzetni, da klonijo, ko pride nekdo, ki je karizmatičen in prepričljiv. Po drugi strani je pa to velika prednost, saj gre za ljudi, ki vedno preživijo, ko se ladja potaplja," o svoji vlogi razmišlja Eva Stražar, sicer tudi avtorica poezije Anastazije Komar. "Po drugi strani se mi zdi,

da moj lik prezentira tudi odnos konservativnega dela družbe do kulture. To je nekaj, kar v Hlapcih ni čisto prezentno. Kakšen odnos imamo kot družba do Cankarja in do drugih klasikov, do tega, kako naj bi bili klasiki uprizarjani, kako naj bi bil videti teater, konec koncev tudi odnos publike do teatra, kot tudi napada desnice na kulturo na splošno, kar je prisotno v vseh obdobjih." "Igram ravnateljico, lik, ki ni pozicioniran ne levo ne desno. To je oseba, ki skrbi samo za to, da obstane, tako da ugodi vsem, ki so na oblasti. Takšni profili so zelo nevarni, ker niso hierarhično znotraj družbe na res hudi poziciji moči. S svojimi odločitvami in s svojo pozicijo ugoditve so ekstremno nevarne osebe," je dodala Lučka Počkaj.

Iskanje detajlov s kamero

"Zelo dobro je dobiti v roke material, ki je aktualen, ki naslavlja trenutne družbenopolitične oziroma družbene teme. Vstop v neki 'klasik teater' z današnje perspektive," opisuje glavni igralec Lovro Zafred. Za drug pristop poskrbi tudi live kamera, ki je ves čas prisotna. "Kamera doda živost, spremeni bivanje na odru, kar je bil za nas - osebno še nisem delal na tak način - konkreten izziv," dodaja. "Veliko sem se, sploh na začetku, spraševala, kako gre to sploh skupaj. Po eni strani dokumentarec, ki je pristen, necenzuriran v smislu, da ujame neke napake, nekaj, čemur se navadno na odru izogibamo. Po drugi strani pa, kako zdaj igrati odrsko, ko imaš hkrati pred sabo publiko, ki morda pričakuje nekaj drugega, hkrati te snema kamera v dokumentarcu. Pravzaprav absurd sočasnosti in iskanje detajlov s kamero, napak, momentov izdaja dvoličnost, zahrbtnost prehoda teh ljudi. Najbolj zanimivi so človeški 'tiki' in pogledi, izmikavanje pogledov, ki jih prinese forma dokumentarca," razmišlja Mojka Končar.

"Osvobajajoče je, da lahko gledamo v dveh planih: da lahko hkrati vidimo realnost, ki se dogaja pred nami, ki je prezentna, živa, hkrati pa se poigravamo z mislijo, da gledamo film, ki je nastal v neki paralelni realnosti," pojasni režiser. "Istočasno spremljamo predstavo na odru in predstavo na platnu," dodaja Golob.

Teater ne more biti pred svojim časom, lahko pa je sodoben

Opaznejša sprememba je še, da je osrednji negativni lik v drami, spisani po motivih Hlapcev, predsednik sveta staršev in podjetnik. "Igram skrajnega desničarja in 'mečem' floskule, ki jim ljudje kar verjamejo," opisuje **Urban Kuntarič**. "Razmišljal sem, da v primerjavi z recimo vizualno umetnostjo, filmom, slikami in tako naprej, ki so lahko v času nastajanja nerazumljene, pa zanje potem čez 50 let rečejo, kako so bili avtorji preroški in pred svojim časom, teater ne more biti pred svojim časom. Teater je lahko sodoben ali pa za svojim časom. Zdi se mi, da se v tej sezoni z mladimi avtorji izkazujemo, da je celjski teater izrazito sodoben," poudari Kuntarič. Teater nastavi ogledalo sodobni družbi, kar je primarna naloga umetnosti.

Ali, kot je v gledališki list zapisala **Dijana Matkovič**, soavtorica besedila: "Hlapci že izvorno niso bili samo drama o volitvah, temveč besedilo, ki prepozna strukturo oblasti, še preden ima ime zanjo." In še: "Krmeljeva uprizoritev ni sodobna zato, ker bi v dramo vnašala aktualne teme, temveč zato, ker Hlapce vrne tja, kjer so bili napisani – v srce konflikta med subjektom in aparatom. Razgrne, da politični konflikt ni najprej boj med strankami ali ideologijami, ampak boj za resnico."

Sodobna različica, ki Hlapce vrne tja, kjer so bili napisani Na klancu kot radijska igra

V **SLG Celje**, kjer so sezono posvetili Ivanu Cankarju, bodo 26. januarja ob 20. uri na programu Ars neposredno v živo prenašali gledališko-radijsko priredbo dela Na klancu, ki je med drugim letos maturitetno gradivo. Bralno uprizoritev bodo v celjskem teatru ponovili 27. januarja ob 10. uri in 11.30.

Kakšen je sodobni hlapec

Govori jezik varnosti, spoštuje pravila ... "Sprejme vse, če to pomeni njegovo/njeno udobje in korist. Kleči, še preden ga kdo pokliče," so zapisali v gledališkem listu. "Biti hlapec se pokaže kot vedenjski vzorec: samoumevnost, naučena poslušnost, okrašena z ironijo. Maska, nošena tako

dolgo, da se spoji z obrazom."

Predstava Hlapci, dokumentarec za
prihodnost, nosi podnaslov Vaja v
neposlušnosti.

Foto: Uroš Hočevar/SLG Celje